

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2023-08-08

Diarienummer N161-1495/23

Handläggare

Klara Svensson, Lovisa Wennerström

Telefon: 031-365 00 00 (växel)

E-post: fornamn.efternamn@funktionsstod.goteborg.se

Uppdrag att analysera klimateffekternas konsekvenser och åtgärdsbehov

Förslag till beslut

1. Nämnden för funktionsstöd godkänner förvaltningens förslag avseende åtgärdsbehov till det fortsatta arbetet med Göteborgs Stads klimatanpassningsplan.
2. Nämnden för funktionsstöd översänder förvaltningens tjänsteutlåtande som eget yttrande till stadsledningskontoret.

Sammanfattning

Göteborgs Stads nämnder och styrelser har fått i uppdrag av kommunfullmäktige att analysera klimateffekternas påverkan och konsekvenser för sin verksamhet, samt att identifiera och nominera åtgärdsbehov till stadens kommande klimatanpassningsplan. Nämnden för funktionsstöd ska nominera åtgärdsbehov till stadsledningskontoret, senast den 30 september 2023.

Förvaltningen har i detta uppdrag fokuserat på klimateffekterna skyfall och värmebölja. Svårigheter för personal att ta sig till jobbet och svårigheter med transporter bedöms som den mest omfattande konsekvensen för förvaltningens verksamhet och målgrupper i samband med kraftiga skyfall. Personer med funktionsnedsättning är också en identifierad grupp som anses särskilt sårbar för just värmebölja. Klimateffekter och åtgärder för klimatanpassning har på olika sätt hög relevans för nämndens målgrupper och verksamhet.

Förvaltningen lämnar i detta tjänsteutlåtande förslag avseende åtgärdsbehov till det fortsatta arbetet med stadens klimatanpassningsplan.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Klimatanpassningsåtgärder innebär kostnader för staden. Det kan innebära till exempel investeringskostnader och kostnader för ökad energiförbrukning. Att göra rätt insats i rätt tid kan samtidigt inverka positivt på stadens långsiktiga ekonomiska situation. Att inte göra några klimatanpassningsåtgärder kan innebära stora och onödiga kostnader i samband med en uppkommen situation till följd av klimateffekter. Att inte göra något riskerar också att leda till mänskligt lidande. Förebyggande insatser är oftast de mest kostnadseffektiva. Att identifiera och göra rätt insats i rätt tid är därför en viktig avvägning i arbetet med klimatanpassning.

Bedömning ur ekologisk dimension

Arbetet med klimatanpassning är en konsekvens av att världens länder och samhällen inte har lyckats minska de globala utsläppen av växthusgaser. Detta har lett till att medeltemperaturen har stigit och förväntas stiga än mer under det här seklet.¹

Klimatförändringar påverkar hela samhället på olika nivåer. Klimateffekter kan innebära naturolyckor och extremväder med snabba förlopp, så som ras och jordskred, översvämning, skyfall, värmebölja, torka, skogsbrand och storm. Det kan också handla om mer långsamverkande effekter så som ökad medeltemperatur, ökad luftfuktighet, ökad årsnederbörd, förändrad grundvattennivå, förändrat snö- och istäcke och havsnivåhöjning. Det finns också indirekta effekter av klimatförändringar och effekter utanför Sverige, så som brist i vattenförsörjningen, biologiska och ekologiska förändringar, påverkan på livsmedelsproduktion och handel samt klimatflyktingar och geopolitik. Inom ramen för detta uppdrag har förvaltningen valt att fokusera på klimateffekterna skyfall och värmebölja.

Klimatanpassning syftar till att hantera klimatförändringarnas negativa konsekvenser på människor och samhällen i syfte att minska mänskligt lidande och förebygga skador på exempelvis infrastruktur, fastigheter och ekosystem. Att arbeta med klimatanpassning förväntas därför ha en positiv inverkan på stadens och invånarnas ekologiska förhållanden.

Åtgärder inom klimatanpassning kan antingen ha en neutral, positiv eller negativ påverkan på stadens miljöarbete. Vanliga åtgärder inom klimatanpassning i städer är att plantera vegetation och träd på strategiska platser vilket skapar förutsättningar för att bättre hantera extremväder så som värmebölja och översvämning. Dessa åtgärder har även en positiv påverkan på den biologiska mångfalden och på folkhälsa då forskning har visat att vistas i naturmiljöer ger positiva effekter på människors hälsa.² Till viss del kan dessa åtgärder också ha effekt på klimatfrågan eftersom träd lagrar koldioxid. Sådana åtgärder har främst påverkan på två mål i stadens Miljö- och klimatprogram, vilka är ”Göteborg har en hög biologisk mångfald” och ”Göteborgarna har en hälsosam livsmiljö”.³

Andra åtgärder inom klimatanpassning kan i stället ha en motsatt effekt på stadens miljöarbete. Ett exempel på sådana åtgärder kan vara att köpa in fläktar och air-condition för att hantera värmebölja i verksamheter vilket leder till en högre energiförbrukning och påverkar delmålet ”Göteborgs Stad minskar energianvändning i bostäder och lokaler” i stadens Miljö- och klimatprogram.

Vissa åtgärder inom klimatanpassning kan även ha en mer direkt positiv påverkan på stadens miljöarbete. Detta handlar om åtgärder vars huvudsyfte är att exempelvis stabilisera ekosystem och förhindra att arter dör ut på grund av klimatförändringarna. Men då detta arbete med klimatanpassning har fokus på staden som fastighetsägare och verksamhetsutövare kommer sådana åtgärder troligtvis att vara mindre vanliga.

¹ [IPCC AR6 Synthesis Report - Summary for policymakers](#)

² [De ser nyttan med naturen | Karolinska Institutet \(ki.se\)](#)

³ [Göteborgs Stads miljö- och klimatprogram 2021-2030 \(goteborg.se\)](#)

Bedömning ur social dimension

Staden ska stå rustad för ett förändrat klimat där stadens verksamhet och människors livsmiljöer och hälsa kan upprätthållas.⁴ Förvaltningen har i detta uppdrag fokuserat på climateffekterna värmebölja och skyfall. Dessa två bedöms ha hög relevans för förvaltningens verksamhet.

Ett varmare klimat förväntas ge förändringar i nederbördsmonstren med fler extrema regn och därmed fler skyfall. Då klimatet förändras behöver också samhällsplaneringen ses över. Mer extremt väder ger nya utmaningar för samhället.⁵ Svårigheter för personal att ta sig till jobbet och svårigheter med transporter bedöms som den mest omfattande konsekvensen för förvaltningens verksamhet och målgrupper i samband med kraftiga skyfall.

Klimatförändringarna kommer också att innebära mer frekventa och mer intensiva perioder av höga sommartemperaturer och värmeböljor. Ihållande värme kan medföra olika stora risker för olika individer beroende på deras hälsotillstånd. Grupper med nedsatt förmåga att reglera kroppstemperaturen eller att reagera på risker är särskilt sårbara. Förebyggande insatser bör riktas mot de grupper som har den största sårbarheten. Bland riskgrupperna, angivna av Folkhälsomyndigheten, finns förvaltningen för funktionsstöds målgrupper:

- Äldre
- Kroniskt sjuka
- Personer med funktionsnedsättning
- Små barn och gravida
- Personer som tar vissa mediciner som påverkar kroppens förmåga att anpassa kroppsvärme och vätskebalans, till exempel vätskedrivande eller antidepressiva läkemedel och neuroleptika.⁶

Värmebölja kan innebära akuta hälsorisker. Personer med funktionsnedsättningar har rätt till bästa möjliga hälsa, enligt Göteborgs Stads program för full delaktighet för personer med funktionsnedsättningar 2021-2026.

I juli 2023 släppte Human Rights Watch (HRW) en ny rapport baserad på en intervjustudie av personer med funktionsnedsättningars erfarenheter av värmeböljan i Andalusien i södra Spanien sommaren 2022. I rapporten konstateras att extrem värme till följd av klimatförändringar i kombination med otillräckliga offentliga åtgärder orsakar allvarliga svårigheter och lidande för personer med funktionsnedsättning. Rapporten menar att personer med funktionsnedsättning hör till dem som drabbas hårdast av värmebölja men samtidigt har minst tillgång till det stöd som finns. Detta kan bero på bristande inkludering i krisplanering, otillräcklig kriskommunikation, tillgänglighetsaspekter, isolering och ekonomisk marginalisering. Risker är stora att gruppen drabbas fysiskt, socialt och mentalt om de lämnas att hantera farliga temperaturer på egen hand, menar

⁴ Göteborgs Stad är med i EU:s mission om Klimatanpassning. De städer och regioner som undertecknar missionen deklarerar sin villighet att samarbeta, mobilisera resurser och utveckla åtgärder för att nå sina målsättningar inom klimatanpassning. Se [Göteborgs Stad Stadsledningskontoret, tjänsteutlåtande \(goteborg.se\)](#)

⁵ [Skyfall | Klimatanpassning.se](#)

⁶ [Värmeböljor – vägledning till handlingsplaner — Folkhälsomyndigheten \(folkhalsoymyndigheten.se\)](#)

rapportens författare. I rapporten betonas också att städer bör utveckla klimat-
anpassningsåtgärder i samråd med dem som löper störst risk att drabbas, detta bedöms
kunna minska gruppens lidande.⁷

Klimat effekter så som extrema skyfall och översvämningar kan få konsekvenser som
innebär att en krissituation uppstår. Programmet för full delaktighet anger att för att
möjliggöra trygghet i krissituationer behöver all krisberedskap inkludera personer med
funktionsnedsättning. Stadens verksamheter ska ha god krisberedskap som omfattar
personer med funktionsnedsättning och stadens verksamheter ska anpassa och utveckla
sin information och kommunikation om krisberedskap så att personer med funktions-
nedsättning kan förstå. Det är därför av vikt att stadens samlade planering av klimat-
anpassningsåtgärder och krisinformation tar ansvar och har personer med funktions-
nedsättning som en tydlig målgrupp för tillgänglighetsanpassad kommunikation.

Förvaltningens samverkansgrupp

Information lämnas på förvaltningsövergripande samverkansgrupps (FSG) möte den 23
augusti 2023.

Bilagor

1. Protokollsutdrag Kommunfullmäktige 2023-01-26 § 17 Delrapportering i
uppdraget att ta fram en klimatanpassningsplan
2. Stadsledningskontoret Handling 2022 nr 259 Delrapportering i uppdraget
att ta fram en klimatanpassningsplan

⁷ [Spain: Inadequate Response to Heatwaves | Human Rights Watch \(hrw.org\)](https://www.hrw.org/es/news/2022/07/20/spain-inadequate-response-to-heatwaves)

Ärendet

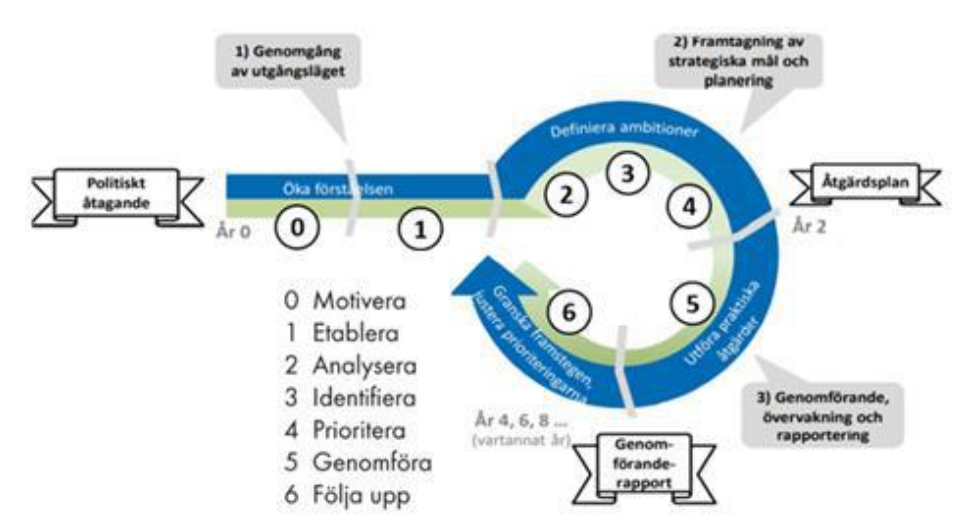
Göteborgs kommunfullmäktige beslutade den 26 januari 2023 §17 att ge nämnder och styrelser i uppdrag att analysera klimateffekternas påverkan och konsekvenser för sin verksamhet, samt identifiera och nominera åtgärdsbehov till stadens kommande klimatanpassningsplan.

Nämnden för funktionsstöd ska nominera in åtgärdsbehov till stadsledningskontoret senast den 30 september 2023.

Beskrivning av ärendet

I kommunfullmäktiges budget för 2022 fick kommunstyrelsen i uppdrag att ta fram en klimatanpassningsplan för staden. Stadsledningskontoret gjorde en delrapportering av uppdraget till kommunfullmäktige den 26 januari 2023 §17 (handling nr 259) och till kommunstyrelsen den 9 november 2022. Stadsledningskontorets genomgång av nuläget pekade på behov av ett övergripande och gemensamt anpassningsarbete. Staden saknade en heltäckande bild av åtgärdsbehovet i verksamheterna och därmed för staden som helhet.

Stadsledningskontoret konstaterade att en snabb kunskapsutveckling inom området innebär att det finns en reell risk att bristfälliga och otillräckligt koordinerade åtgärder tas fram, vilket kan leda till missanpassningar. Det klimatanpassningsarbete som redan pågår behöver fångas in och knytas till en samlad process för staden. Utgångspunkten är därför en cyklisk process som gör det möjligt att löpande integrera ny kunskap, identifiera behov och hantera osäkerheter och förändrade förhållanden (se figur nedan). Processen innebär ett stegvist arbete med att analysera riskerna, identifiera åtgärdsbehov, ta fram och besluta om prioriterade åtgärder, genomföra åtgärderna, samt följa upp och vid behov justera processen inför nästa cykel.

Klimatanpassningsplanen blir i denna process att likställa med en åtgärdsplan innehållande de insatser som kommunen behöver prioritera, besluta om och genomföra i ett successivt anpassningsarbete. Planen blir återkommande och kan justeras och utökas över tid i takt med att beslutade åtgärder genomförs och arbetet följs upp.

För att bedöma vilka insatser som behövs och var dessa gör mest nytta för helheten, behöver arbetet ske växelvis; ett analys- och bedömningsarbete ute i verksamheterna och en central samordning och prioritering av åtgärderna under ledning av kommunstyrelsen.

Uppdrag till nämnder och styrelser i framtagande av planen

Klimatanpassningsarbetet behöver omfatta samtliga av stadens verksamheter inklusive staden som fastighetsägare. Förvaltningar och bolag behöver ta ett brett grepp i frågan och bedöma hur väl rustade de står för ett förändrat klimat utifrån de utmaningar det innebär för just deras verksamhet. Ytterst är anpassningsförmågan en kvalitetssäkring av verksamhetens uppdrag.

För att säkra framdrift i arbetet med planen har kommunfullmäktige uppdragit stadens nämnder och styrelser att analysera climateffekternas påverkan och konsekvenser för sin verksamhet samt identifiera och nominera åtgärdsbehov ska återrapporteras. Uppdraget ska återrapporteras till kommunstyrelsen senast kvartal 3 2023. Detta innebär att nämnden ska nominera åtgärdsbehov till stadsledningskontoret senast den 30 september 2023.

Verksamheternas åtgärdsbedömningar ska ses som förslag till åtgärder som sammantaget utgör ett underlag för kommande steg att prioritera åtgärder till planen. Under ledning av kommunstyrelsen kommer ett sammanhållet arbete med åtgärderna genomföras under hösten 2023 för att få fram de åtgärder som är gemensamma och prioriterade för staden som helhet.

Uppdraget till nämnder och styrelser ska ses som startskott för ett aktivt och långsiktigt anpassningsarbete, ett arbete som behöver bedrivas verksamhetsnära och cykliskt och som succesivt byggs upp i och med framtagandet av planen och kommande planer.

Uppdraget ska återrapporteras till kommunstyrelsen senast kvartal 3 2023, och klimatanpassningsplanen kommer att återrapporteras till kommunfullmäktige senast kvartal 2 2024.

Förvaltningens hantering av uppdraget

Förvaltningen har arbetat utifrån ett brett perspektiv med uppdraget och formerat en arbetsgrupp bestående av utvecklingsledare inom miljö, stadsutveckling, säkerhet och fastighet. Enligt instruktioner från stadsledningskontoret ska analysen omfatta minst skyfall och värmebölja. Förvaltningen har valt att fokusera på skyfall och värmebölja.

En workshop har genomförts under våren för att analysera climateffekternas påverkan på förvaltningens verksamhet och identifiera åtgärdsbehov. På workshopen deltog verksamhetsutvecklare, enhetschefer, stödpedagoger med flera från förvaltningens tre utföraravdelningar. Arbetet har också stämts av med HR för att belysa arbetsmiljöperspektivet. Arbetets upplägg och förslag till nominering av åtgärdsbehov har förankrats hos förvaltningens avdelningschefsgrupp.

Förvaltningens bedömning

Analys av climateffekternas påverkan på verksamheten

Skyfall

Att personal inte kan ta sig till jobbet på grund av att infrastruktur och kollektivtrafik slås ut bedöms som den största risken för förvaltningens verksamheter. Detta kan innebära

svårigheter för personal att ta sig till jobbet och förflytta sig mellan olika brukare. Även matleveranser och andra leveranser kan påverkas. Det finns också en risk för översvämning i byggnader och källare i samband med kraftiga skyfall och i förlängningen kan det finnas ett behov av evakuering.

Värmebölja

En värmebölja innebär att förvaltningens brukare/deltagare kan påverkas och drabbas både psykiskt och fysiskt av värmen. Även förvaltningens personal blir påverkade av värmen och det påverkar möjligheter att utföra tunga fysiska och psykiska arbetsmoment under långa arbetspass. Det finns en risk att antalet arbetsskador i verksamheten ökar under en ihållande värmebölja och ökad sjukfrånvaro är ytterligare en konsekvens.

Identifierade åtgärdsbehov

Inom ramen för detta uppdrag har förvaltningen identifierat åtgärdsbehov av olika slag för att hantera konsekvenser och sårbarheter. Några åtgärdsbehov bedöms vara av sådan karaktär att de behöver samordnas på staden-nivå och nomineras in till det fortsatta arbetet med stadens klimatanpassningsplan, medan andra åtgärdsbehov kan utredas vidare och genomföras inom den egna förvaltningen. Ett exempel på ett sådant åtgärdsbehov är att fortsatt utreda hur förvaltningen kan säkerställa tillgång till svala miljöer för sina brukare under en värmebölja. Att kunna inrätta tillfälliga så kallade cooling centers, det vill säga särskilt anvisade offentliga inomhusmiljöer där det finns luftkonditionering, är en åtgärd som skulle kunna bli aktuell och som kan utvecklas i samråd med målgruppen. Andra exempel på åtgärdsbehov är kommunikationsinsatser för att öka medvetenhet och kunskap om klimateffekter hos chefer, medarbetare och brukare, att fortsätta sprida information om förvaltningens rutin för värmebölja och att fortsätta förvaltningens arbete med hållbar bemanning för att möjliggöra samplanering av personal.

Nedan beskrivs de åtgärdsbehov som förvaltningen föreslår nämnden att nominera till stadens kommande klimatanpassningsplan.

Förvaltningens förslag avseende åtgärdsbehov till det fortsatta arbetet med stadens klimatanpassningsplan

Åtgärder kan vara både direkta och indirekta och ha olika tidsperspektiv gällande genomförandet. De förslag som lämnas till stadens klimatanpassningsplan är kategoriserade efter stadsledningskontorets instruktioner – som analyserande, styrande och organisatoriska, informativa eller analyserande åtgärder.

Skyfall

Informativa åtgärder: Staden behöver arbeta övergripande och brett med att skapa medvetenhet och beredskap för extremväder så som skyfall. Behov finns av kommunikationsinsatser rörande vilka effekter och konsekvenser skyfall kan få för staden och dess verksamheter samt de åtgärder som staden arbetar med för att klimatanpassa. Att kommunikationsmaterial är tillgänglighetsanpassat och lätt att förstå är av stor betydelse.

Värmebölja

Informativa åtgärder: Staden behöver arbeta övergripande och brett med att sprida information och kunskap om värmens effekter på hälsan och vad man kan göra för att minska hälsorisker till följd av värmebölja. Förebyggande och riktade insatser till riskgrupper så som personer med funktionsnedsättningar och äldre behövs. Att kommunikationsmaterial är tillgänglighetsanpassat och lätt att förstå är av stor betydelse.

Analyserande åtgärd: Utred möjlighet att ta hjälp av volontärer som extra resurs i verksamheter vid extrem och ihållande värmebölja.

Tekniska och ekosystembaserade åtgärder: Se över regelverk för komfortkyla i stadens fastigheter. För vissa särskilt sårbara grupper, exempelvis inom nämnden för funktionsstöds verksamhetsområde, kommer komfortkyla att behövas vid längre och mer frekventa perioder av värmebölja. Detta behöver hanteras i nyproduktion och investeringsplaner. Komfortkyla kan kombineras med solceller för att kompensera för ökad energiförbrukning.

Camilla Blomqvist

Linda Wenthe

Förvaltningsdirektör

Avdelningschef Kvalitet och utveckling